

Sektor ekonomii społecznej w województwie śląskim

Raport monitoringowy śródroczny
Rekomendacje dla sektora ekonomii
społecznej w 2016 roku

Śląska ekonomia społeczna
Współpraca się opłaca

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Województwa Śląskiego

Katowice, 2016

Wprowadzenie

Istotny element w kreowaniu polityki rozwoju stanowi włączenie ekonomii społecznej w działania realizowane na poziomie województw. Obejmują one w szczególności włączenie ekonomii społecznej do strategii rozwoju województw w obszarach związanych z rynkiem pracy, integracją społeczną, rozwojem przedsiębiorczości oraz innowacji czy usług użyteczności publicznej; a także stworzenie, realizację i monitoring, we współpracy z kluczowymi interesariuszami, regionalnych programów rozwoju ekonomii społecznej na lata 2014–2020.

Ekonomia społeczna to sfera aktywności obywatelskiej, która poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu¹.

Podmioty ekonomii społecznej odpowiadają na potrzebę zatrudniania osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji życiowej, mogą także uzupełniać towary i usługi oferowane przez rynek i państwo oraz przyczyniać się do rozwiązywania różnego rodzaju problemów społecznych.

Ekonomia społeczna nie rozwiązuje wszystkich problemów społecznych i gospodarczych, może jednak zająć ważne miejsce w nowej polityce integracji społecznej, wedle której *jednostki, środowiska i społeczności zagrożone ubóstwem i wykluczeniem otrzymują szanse, możliwości i zasoby niezbędne do pełnego uczestnictwa w życiu ekonomicznym, społecznym i kulturowym oraz osiągnięcia poziomu i jakości życia na godziwym poziomie².*

Rolę koordynatora ekonomii społecznej w województwie śląskim pełni Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, który realizuje obecnie projekt pozakonkursowy „Współpraca się opłaca – koordynacja sektora ekonomii społecznej w województwie śląskim” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 (Oś priorytetowa IX Włączenie społeczne, Działanie 9.3 Rozwój ekonomii społecznej w regionie, Poddziałanie 9.3.2 Koordynacja sektora ekonomii społecznej – tryb pozakonkursowy).

¹ „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej”, Warszawa 2014, s. 21.

² Ibidem, s. 15.

Celem projektu jest wzmocnienie roli przedsiębiorczości społecznej poprzez koordynację i realizację Regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej w województwie śląskim do roku 2020.

Grupą docelową są instytucje wsparcia ekonomii społecznej, w szczególności Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, podmioty ekonomii społecznej, jednostki samorządu terytorialnego, instytucje pomocy i integracji społecznej, publiczne służby zatrudnienia, przedsiębiorcy, media.

W ramach projektu realizowane są działania polegające na:

- tworzeniu regionalnej sieci współpracy OWES,
- inicjowaniu współpracy na rzecz ekonomii społecznej i wyznaczaniu kierunków jej rozwoju,
- kreowaniu i promocji marki ekonomii społecznej w regionie, w tym w zakresie stosowania odpowiedzialnych zamówień publicznych.

W 2015 r. ROPS opracował *Regionalny program rozwoju ekonomii społecznej w województwie śląskim do roku 2020*, a w roku następnym przeprowadził monitoring jego wdrażania³.

Niniejszy raport został opracowany na potrzeby śródrocznego monitoringu sektora ekonomii społecznej w województwie śląskim i prezentacji rekomendacji dotyczących dalszego rozwoju tego sektora w regionie.

---

³ Zob. „Raport o stanie ekonomii społecznej w województwie śląskim w 2015 roku”: <http://es.rops-katowice.pl/wp-content/uploads/2015/03/Raport-o-stanie-sektora-ES-w-wojew%C3%B3dztwie-%C5%9B%C4%85skim.pdf> ; „Regionalny program rozwoju ekonomii społecznej w województwie śląskim do roku 2020”: http://es.rops-katowice.pl/wp-content/uploads/2015/12/2015.12.RPRES_do_uchwa%C5%82y.pdf.

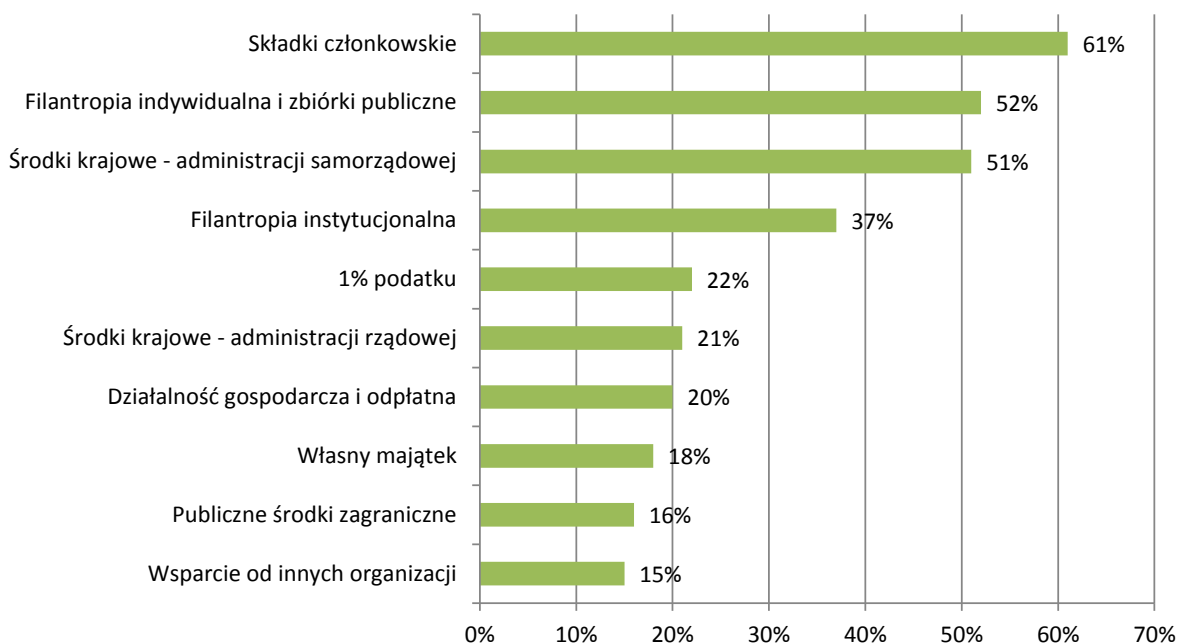
Podmioty ekonomii społecznej w województwie śląskim

Stowarzyszenia i fundacje

Sektor pozarządowy w województwie śląskim tworzy 10 910 organizacji, tj. ok. 9% funkcjonujących w całym kraju, w tym 1 429 fundacji i 9 481 stowarzyszeń. Na 10 tys. mieszkańców województwa przypadają 24 stowarzyszenia i fundacje. Co trzecia fundacja funkcjonuje 5 lat lub krócej, 26% powyżej 15 lat, 21% działa 6-10 lat, a 19% między 11 a 15 lat. Najwięcej organizacji (36%) podejmuje działania w obszarze sportu, turystyki, rekreacji, hobby, 14% w obszarze kultury i sztuki, 12% edukacji i wychowania, 7% ochrony zdrowia, 7% usług socjalnych, pomocy społecznej, 5% rozwoju lokalnego w wymiarze społecznym i ekonomicznym⁴.

64% organizacji korzysta ze wsparcia wolontariuszy.

Wykres 1. Źródła przychodów organizacji pozarządowych w 2014 r. (% NGO).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania Stowarzyszenia Klon/Jawor „Kondycja sektora organizacji pozarządowych w Polsce 2015”.

Składki członkowskie są źródłem przychodu w 6 na 10 organizacji, przy czym stanowią blisko 1/3 budżetów korzystających z nich NGO. Nieco ponad połowa organizacji zasila swój budżet środkami pochodzącymi od darczyńców indywidualnych i ze zbiórek publicznych, a 37% z filantropii instytucjonalnej. Filantropia indywidualna i zbiórki publiczne oraz filantropia

⁴ Zob. „9 faktów o NGO w województwie śląskim”: <http://fakty.ngo.pl/wiadomosc/1997463.html>.

instytucjonalna stanowią po 1/10 środków w budżetach organizacji korzystających z tych źródeł.

Co piąta organizacja korzysta ze środków administracji rządowej, które stanowią w ich budżetach łącznie 30% przychodów. Dla porównania tyle samo organizacji prowadzi działalność gospodarczą i odpłatną, która zasila ich budżet w 19%.

Warto zauważyć, że stosunkowo niewiele, bo 16% NGO pozyskuje publiczne środki zagraniczne, które stanowią aż połowę ich budżetów (51%).

Centra Integracji Społecznej

W województwie śląskim działa 20 Centrów Integracji Społecznej (wg stanu na 03.11.2016 r.) – najwięcej w Częstochowie – 4, po 2 w Zawierciu i Bytomiu, po 1 w Łazach, Mikołowie, Jaworznie, Tychach, Świętochłowicach, Bytomiu, Dąbrowie Górniczej, Koniecpolu, Bielsku-Białej, Jeleśni, Kłomnicach, Kozach i Żywcu.

Kluby Integracji Społecznej

W Rejestrze Klubów Integracji Społecznej (KIS) w województwie śląskim, prowadzonym na podstawie art. 18a ustawy o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. 2011 r. Poz. 43. Nr 225 ze zm.) znajduje się 41 tego typu podmiotów reintegracyjnych – w tym po 2 w Bielsku-Białej, Katowicach i Pszczynie (data publikacji Rejestru: 01.12.2016 r.).

Zakłady Aktywności Zawodowej

W województwie śląskim funkcjonuje 13 Zakładów Aktywności Zawodowej, zlokalizowanych w Bielsku-Białej, Bytomiu, Częstochowie, Gliwicach, Jastrzębiu Zdroju, Katowicach, Lalikach, Mikołowie, Rudzie Śląskiej, Wodzisławiu Śląskim, Zabrze i Żorach.

Warsztaty Terapii Zajęciowej

Na terenie województwa funkcjonuje 55 Warsztatów Terapii Zajęciowej, z czego 5 w Katowicach i po 2 w Bytomiu, Chorzowie, Gliwicach, Mikołowie, Sosnowcu i Zabrze.

Spółdzielnie socjalne

W ogólnopolskiej bazie danych spółdzielni socjalnych, prowadzonej przez funkcjonujący od 2007 roku Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych, znajduje się 91 spółdzielni socjalnych z województwa śląskiego (dostęp: 06.12.2016 r.). Najwięcej spółdzielni zlokalizowanych jest w Katowicach – 13, Zabrze – 7 oraz Bielsku-Białej, Cieszynie i Częstochowie – po 6.

Infrastruktura wsparcia sektora ekonomii społecznej w województwie śląskim

W 2016 roku kontynuowano budowę infrastruktury wsparcia ekonomii społecznej na sześciu wyodrębnionych obszarach terytorialnych województwa śląskiego, tj. południowym (bielskim), zachodnim (rybnickim), północnym (częstochowskim), centralno-zachodnim, centralno-południowym i centralno-wschodnim.

W zależności od swojej siedziby, podmioty ekonomii społecznej – w tym przedsiębiorstwa społeczne – funkcjonujące w poszczególnych częściach województwa śląskiego mogą skorzystać ze wsparcia jednego z sześciu Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) (zob. Tabela 1.).

Tabela 1. Sieć Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej w województwie śląskim.

Nazwa OWES	Dane kontaktowe lidera OWES	Zasięg terytorialny (powiat/obszar)	
OWES Bielsko-Biała Lider: Stowarzyszenie Bielskie Centrum 1 Przedsiębiorczości w Bielsku-Białej Skład konsorcjum: Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne „Teatr Grodzki”, Miasto Bielsko-Biała	43-382 Bielsko-Biała ul. Cieszyńska 367 owes@bcp.org.pl	<ul style="list-style-type: none"> • bielski • cieszyński • żywiecki • m. Bielsko-Biała 	obszar południowy (bielski)
Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Subregionu Zachodniego Lider: Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS w Rybniku 2 Skład konsorcjum: Miasto Żory/Żorskie Centrum Organizacji Pozarządowych, Powiat Wodzisławski, Miasto Jastrzębie-Zdrój	44-217 Rybnik ul. Kościuszki 22/5 cris@cris.org.pl	<ul style="list-style-type: none"> • raciborski, • rybnicki, • wodzisławski • m. Jastrzębie-Zdrój • m. Rybnik • m. Żory 	obszar zachodni (rybnicki)
Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej - subregion centralny zachodni Lider: Stowarzyszenie Współpracy Regionalnej w Katowicach 3 Skład konsorcjum: Rudzka Agencja Rozwoju "Inwestor" Sp. z o.o., Telewizja Polska S.A. Oddział Terenowy w Katowicach, VINCI&VINCI Kancelaria Radcy Prawnego i Adwokata M. Zychła, Regionalna Fundacja Pomocy Niewidomym w Chorzowie	40-008 Katowice ul. Warszawska 28a/2 owes@swr.pl	<ul style="list-style-type: none"> • lubliniecki • tarnogórski • m. Bytom • m. Katowice • m. Piekary Śląskie • m. Ruda Śląska 	obszar centralno-zachodni
Regionalny Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej Lider: Centrum Społecznego Rozwoju w Łaziskach Górnych 4 Skład konsorcjum: Miasto Dąbrowa Górnicza/Inkubator Społecznej Przedsiębiorczości w Dąbrowie Górniczej, Miasto Gliwice / Gliwickie Centrum Organizacji Pozarządowych, Fundacja Rozwoju Ekonomii Społecznej w Katowicach, Ośrodek Wspierania Inicjatyw Lokalnych w Jaworznie	43-173 Łaziska Górne ul. Wyszyńskiego 8 biuro@csr.biz.pl	<ul style="list-style-type: none"> • bieruńsko-łódziński • gliwicki • mikołowski • pszczyński • m. Gliwice • m. Jaworzno • m. Mysłowice • m. Tychy • m. Zabrze 	obszar centralno-południowy

<p>5 Jurajski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej tworzony przez Agencję Rozwoju Regionalnego w Częstochowie S.A.</p>	<p>42-200 Częstochowa Al. Najświętszej Maryi Panny 24, lok. 8 jowes@jowes.pl</p>	<ul style="list-style-type: none"> • częstochowski • kłobucki • myszkowski • m. Częstochowa 	<p>obszar północny (częstochowski)</p>
<p>6 OWES MOST Lider: Stowarzyszenie Wspierania Organizacji Pozarządowych „Most” w Katowicach Skład konsorcjum: Fundacja Regionalnej Agencji Promocji Zatrudnienia w Dąbrowie Górniczej, Fundusz Górnośląski S.A. Oddział w Katowicach</p>	<p>40-047 Katowice, ul. Kościuszki 70, owes@mostkatowice.pl</p>	<ul style="list-style-type: none"> • będziński • zawierciański • m. Chorzów • m. Dąbrowa Górnicza • m. Siemianowice Śl. • m. Sosnowiec • m. Świętochłowice 	<p>obszar centralno-wschodni</p>

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

OWES realizują projekty w ramach konkursu RPSL.09.03.01-IZ.01-24-013/15 i RPSL.09.03.01-IZ.01-24-044/15 w ramach Osi Priorytetowej IX Włączenie społeczne, Działania 9.3 Rozwój ekonomii społecznej w regionie, Poddziałania 9.3.1 Wsparcie sektora ekonomii społecznej – projekty konkursowe RPO WSL 2014-2020. W ramach przedmiotowych konkursów zaplanowano osiągnięcie następujących wskaźników:

- Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych – 589
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 545
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 2 725
- Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem – 686 (703)⁵.

Tabela 2. Wskaźniki produktu (wartości osiągnięte przez OWES na dzień 31.10.2016 r.).

Wskaźniki produktu – wartości osiągnięte przez OWES wg stanu na 31.10.2016 r.	OWES – obszar zachodni	OWES – obszar południowy	OWES – obszar centralno-zachodni	OWES – obszar centralno-wschodni	ROWES – obszar centralno-południowy	JOWES – obszar północny
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	45	135	47	139	117	67
Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	49	164	28	49	113	116

⁵ Dot. liczby podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem wskazanej w Regulaminie konkursu RPSL.09.03.01-IZ.01-24-013/15 - Wersja aktualna z dnia 8 lipca 2015 r. Po rozstrzygnięciu konkursu RPSL.09.03.01-IZ.01-24-044/15 ogółem dla wszystkich OWES wartość docelowa wskaźnika wzrosła do 703 podmiotów.

Liczba grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES wypracowały założenia co do utworzenia podmiotu ekonomii społecznej	8	19	5	2	5	42
Liczba środowisk, które w wyniku działalności OWES przystąpiły do wspólnej realizacji przedsięwzięcia mającego na celu rozwój ekonomii społecznej	3	1	0	5	0	7

Źródło: dane OWES z województwa śląskiego (stan na 31.10.2016 r.).

Tabela 3. Wskaźniki rezultatu (wartości osiągnięte przez OWES na dzień 31.10.2016 r.).

Wskaźniki rezultatu – wartości osiągnięte przez OWES wg stanu na 31.10.2016 r.	OWES – obszar zachodni	OWES – obszar południowy	OWES – obszar centralno-zachodni	OWES – obszar centralno-wschodni	ROWES – obszar centralno-południowy	JOWES – obszar północny
Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	7	38	20	14	5	59
Liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES dla osób wskazanych w definicji przedsiębiorstwa społecznego	7	38	20	14	5	59
Liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą, utworzonych w wyniku działalności OWES	2	4	0	1	2	4

Źródło: dane OWES z województwa śląskiego (stan na 31.10.2016 r.).

Według stanu na koniec października 2016 r. 1 osoba zagrożona ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracowała po opuszczeniu programu. Została ona wsparta przez OWES działający na obszarze południowym.

Po 12 miesiącach nieprzerwanego zatrudnienia możliwe będzie określenie liczby miejsc pracy w przeliczeniu na pełne etaty utworzonych w wyniku działalności OWES we wspartych przedsiębiorstwach społecznych.

Rekomendacje dotyczące rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie

Wspólne wypracowywanie wniosków i rekomendacji dotyczących rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie śląskim w 2016 r. jest na bieżąco dokonywane w ramach projektu „Współpraca się opłaca – koordynacja sektora ekonomii społecznej w województwie śląskim”. W 2016 r. służyły temu przede wszystkim:

- Cykliczne spotkania sieciujące OWES (12 spotkań w 2016 r.),
- Powołanie i cykliczne spotkania Śląskiej Rady Podmiotów Reintegracyjnych (regionalnej sieci kooperacji PES o charakterze reintegracyjnym),
- Monitoring wdrażania *Regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej w województwie śląskim do roku 2020* – opracowanie „Raportu o stanie ekonomii społecznej w województwie śląskim w 2015 roku”,
- „Ekspertyza w zakresie rekomendowanych działań i kierunków rozwoju podmiotów ekonomii społecznej (PES) i przedsiębiorstw społecznych (PS) w województwie śląskim realizowana na zlecenie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego”,
- Organizacja seminarium z zakresu angażowania podmiotów publicznych oraz biznesu w proces wspierania rozwoju sektora ES,
- Cykliczne spotkania Forum Międzysektorowego na temat:
  - I. „Biznes i podmioty ekonomii społecznej – nawiązywanie trwałych i partnerskich relacji” ,
  - II. „Absolwenci centrów i klubów integracji społecznej – dalsza integracja czy powrót na otwarty rynek pracy”,
  - III. „Klauzule społeczne – własna inicjatywa czy obowiązek?”.

Rekomendacja I

Lobbowanie na rzecz przygotowania ogólnopolskich uwarunkowań prawnych sprzyjających współpracy podmiotów reintegracyjnych

Podczas posiedzeń Śląskiej Rady Podmiotów Reintegracyjnych, która zajmuje się m.in. reprezentowaniem i ochroną interesów Zakładów Aktywności Zawodowej, Warsztatów Terapii Zajęciowej, Centrów i Klubów Integracji Społecznej, tworzeniem metod i modeli współpracy między podmiotami reintegracyjnymi, a także wypracowywaniem i dyskusją wokół rozwiązań legislacyjnych koncentrowano się m.in. wokół:

- ograniczeń dla podmiotów reintegracyjnych, wynikających z przepisów Kodeksu pracy,
- problemu niedostatecznych regulacji w zakresie przechodzenia absolwentów/uczestników pomiędzy poszczególnymi podmiotami reintegracyjnymi

(WTZ-ZAZ-CIS-KIS), a także pomiędzy podmiotami reintegracyjnymi a otwartym rynkiem pracy,

- problemów wynikających z systemu orzekania o niepełnosprawności (pojawiających się np. w przypadku cofnięcia orzeczenia o niepełnosprawności),
- kwestii związanych z funkcjonowaniem podmiotów reintegracyjnych po zakończeniu projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej,
- problemu z rekrutacją i niską rotacją uczestników.

W związku z powyższym, w toku prac Śląskiej Rady Podmiotów Reintegracyjnych zarekomendowano stworzenie projektu zmian w przepisach prawnych regulujących funkcjonowanie podmiotów reintegracyjnych.

Wskaźnik: 1 projekt zmian w przepisach prawnych w 2017 r.

Rekomendacja II

Współpraca sieci OWES ze Śląską Radą Podmiotów Reintegracyjnych i innymi sieciami

W ramach sieci sześciu OWES, systematycznie zwiększane są kompetencje osób bezpośrednio zaangażowanych w kreowanie i rozwój sektora ekonomii społecznej. Regularne spotkania sprzyjają poprawie jakości i skuteczności świadczonych usług wspierających tworzenie nowych podmiotów ekonomii społecznej oraz realizacji celów gospodarczych i społecznych. Partnerski charakter sieci OWES wspierają organizowane spotkania sieciujące, zajęcia z budowania zespołu oraz bieżąca wymiana doświadczeń.

W czerwcu 2016 r. zainicjowano działalność Śląskiej Rady Podmiotów Reintegracyjnych⁶, wybranej głosami przedstawicielami Zakładów Aktywności Zawodowej, Warsztatów Terapii Zajęciowej, Centrów Integracji Społecznej, Klubów Integracji Społecznej. Spotkania Śląskiej Rady Podmiotów Reintegracyjnych służą omawianiu bieżących problemów PES reintegracyjnych, formułowaniu wniosków i pomysłów ułatwiających i usprawniających ich działanie.

W wyniku posiedzeń Śląskiej Rady Podmiotów Reintegracyjnych oraz spotkań sieciujących OWES zwrócono uwagę na konieczność koordynacji działań poszczególnych organizacji sieciujących w województwie śląskim.

Wskaźnik: min. 2 spotkania/konferencje z udziałem członków sieci OWES, Śląskiej Rady Podmiotów Reintegracyjnych, Śląskiej Kapituły Certyfikującej, Wojewódzkiego Zespołu ds. Ekonomii Społecznej w 2017 r.

---

⁶ Śląska Rada Podmiotów Reintegracyjnych: <http://es.rops-katowice.pl/slaska-rada-podmiotow-reintegracyjnych/>.

Rekomendacja III

Wspieranie na poziomie regionalnym promocji produktów i usług PES

Przeprowadzony monitoring wdrażania *Regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej w województwie śląskim w 2015 roku*, a także wnioski zawarte w ekspertyzie zewnętrznej w zakresie rekomendowanych działań i kierunków rozwoju podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych⁷, wskazują potrzebę wspierania promocji produktów i usług PES w regionie, w tym intensyfikacji akcji informacyjnej wśród PES i PS w zakresie możliwości ubiegania się o ogólnopolskie znaki jakości.

W 2016 r. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego podpisał z Fundacją im. Królowej Polski św. Jadwigi umowę licencyjną, która daje możliwość certyfikowania podmiotów ekonomii społecznej w województwie śląskim i uprawnia do nadawania im Znak Promocyjny Ekonomii Społecznej „Zakup Prospołeczny”⁸.

Znak Promocyjny Ekonomii Społecznej „Zakup Prospołeczny” z jednej strony daje klientom szansę kupowania produktów i usług ekonomii społecznej, a tym samym dokonywania ważnych społecznych działań – takie prospołeczne zakupy pozwalają przy okazji codziennych wydatków podejmować decyzje na rzecz ludzi potrzebujących, walczących o swoją samodzielność życiową i zawodową. Z drugiej strony certyfikowane podmioty ekonomii społecznej muszą dbać o jakość i konkurencyjność.

W rezultacie podpisanej umowy licencyjnej, ROPS uzyskał prawo do nadawania znaku „Zakup Prospołeczny” podmiotom ekonomii społecznej z terenu województwa śląskiego, dzięki czemu może promować społecznie odpowiedzialne zakupy wysokiej jakości produktów i usług podmiotów ekonomii społecznej.

Posiadanie znaku wyróżnia wybrane jednostki spośród podmiotów ekonomii społecznej działających na danym terenie. Przyznanie znaku to wynik dbałości o stałe umocnienie rangi i wizerunku podmiotów ekonomii społecznej jako symbolu usług i produktów o najwyższej jakości, wykonanych w połączeniu z wyjątkową dbałością o wykorzystanie potencjału społecznego. Certyfikacja efektywnie wspomaga działania prowadzone przez odznaczone podmioty ekonomii społecznej w zakresie marketingu i public relations.

---

⁷ Zob. Prof. dr hab. Aldona Frączkiewicz-Wronka, dr Martyna Wronka-Pośpiech, „Ekspertyza w zakresie rekomendowanych działań i kierunków rozwoju podmiotów ekonomii społecznej (PES) i przedsiębiorstw społecznych (PS) w województwie śląskim realizowana na zlecenie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego”: http://es.rops-katowice.pl/wp-content/uploads/2013/04/Ekspertyza_2016-10-20.pdf.

⁸ Zob. Zakup Prospołeczny teraz również w województwie śląskim: <http://es.rops-katowice.pl/zakup-prospoleczny-teraz-rowniez-w-wojewodztwie-slaskim/>.

Certyfikacji mogą poddać się działające na terenie województwa śląskiego:

- centra integracji społecznej (CIS),
- zakłady aktywności zawodowej (ZAZ),
- spółdzielnie socjalne,
- spółdzielnie inwalidów i niewidomych,
- spółki prawa handlowego (spółka non-profit),
- fundacje,
- stowarzyszenia,
- inne podmioty, które spełniają definicję organizacji pozarządowej w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania,
- pozostałe spółdzielnie o charakterze konsumenckim i wzajemnościowym (w tym spółdzielnie pracy),

o ile prowadzą trwałą i efektywną działalność społeczną, jak również działalność ekonomiczną rozumianą jako zarejestrowana działalność gospodarcza, działalność pożytku publicznego lub inną działalność o charakterze ekonomicznym.

Wskaźnik: 3 certyfikowane PES w województwie śląskim w 2017 r.

Rekomendacja IV

Standaryzacja narzędzi ewaluacji wewnętrznej OWES

Nadrzędnym celem działania Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej jest realizacja wysokiej jakości usług na rzecz podmiotów ekonomii społecznej. Do jego osiągnięcia konieczna jest autorefleksja i analiza własnych działań przez kluczową kadre i kierownictwo OWES. Zgodnie ze *Standardami Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej* (Załącznik do Uchwały Komitetu Akredytacyjnego nr 3 z dnia 22 września 2014 r.) OWES zobligowane są do regularnego przeprowadzania, nie rzadziej niż raz na 2 lata, ewaluacji (zewnętrznej lub wewnętrznej), skoncentrowanej co najmniej na poniższych kryteriach:

- skuteczności – ocena stopnia osiągnięcia wyznaczonych celów,
- efektywności – ocena relacji pomiędzy nakładami a osiągniętymi efektami,
- użyteczności – ocena dopasowania usług do potrzeb klientów,
- trwałości – ocena stabilności tworzonych miejsc pracy.

W standardzie A.4 – *Standardy oceny i doskonalenia jakości pracy OWES* określono, że ewaluacja powinna być prowadzona pod kątem osiągania celów społecznych wyznaczonych przez dany OWES i obejmować działania merytoryczne, przy czym może dotyczyć także aspektów funkcjonowania OWES (np. aspektów organizacyjnych, zarządzania, finansów).

Zwrócono uwagę na konieczność prowadzenia ewaluacji w sposób gwarantujący rzetelność metodologiczną oraz niezależność ewaluatora.

Odpowiednio przeprowadzona ewaluacja pozwala odpowiedzieć na pytanie, w jakim punkcie znajduje się ośrodek i w jakim kierunku powinien zmierzać, aby się dalej rozwijać.

OWES mogą poddać się ewaluacji zewnętrznej lub przeprowadzić ewaluację wewnętrzną. W drugim przypadku ewaluacji dokonuje instytucja ewaluowana (dany OWES), która decyduje, które szczegółowo obszary zostaną nią objęte, a także podejmuje decyzje o sposobie jej przeprowadzenia czy ewentualnym zastosowaniu dodatkowych kryteriów, przy czym ewaluator nie może pozostawać w żadnej zależności służbowej z kierownikiem OWES. Wyniki ewaluacji powinny uwzględniać informacje pochodzące z monitoringu, który obejmuje co najmniej badanie satysfakcji klientów OWES oraz jakości i trwałości miejsc pracy powstałych dzięki wsparciu OWES.

Wspólne opracowanie i następnie zastosowanie zestandaryzowanego narzędzia badawczego (narzędzi badawczych) pozwoli na zestawienie wyników i dokonywanie porównań pomiędzy poszczególnymi OWES, przez co możliwe będzie opracowanie wniosków i rekomendacji dotyczących całego regionu. Ujednolicenie procesu ewaluacji przyczyni się do uzyskania wysokiej jakości wyników.

Jako narzędzia mogą posłużyć przykładowo: arkusze diagnostyczne, wywiady, ankiety ewaluacyjne, obserwacje i dyskusje grupowe.

Wskaźnik: 1 projekt narzędzia badawczego w 2017 r.

Rekomendacja V

Włączenie śląskich uczelni w promowanie sektora ekonomii społecznej w regionie

Edukacja dzieci i młodzieży w zakresie sektora ekonomii społecznej stanowi ważny element dla jego rozwoju. Na etapie edukacji w dużym stopniu kształtują się postawy prospołeczne, tak istotne w sferze ekonomii społecznej i działalności pożytku publicznego.

Monitoring wdrażania *Regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej w województwie śląskim w 2015 roku* oraz wnioski zawarte w ekspertyzie zewnętrznej wskazują przy tym na konieczność zwiększenia świadomości społecznej, szczególnie wśród młodzieży, w zakresie korzyści, jakie daje sektor społeczny (m.in. tworząc wartościowe miejsca pracy). W tym celu pożądane jest konsekwentne wprowadzanie tematyki ekonomii społecznej do różnych form aktywności akademickiej, poprzedzone włączeniem śląskich uczelni w akcje promocyjno-informacyjne dotyczące korzyści płynących z rozwoju sektora ekonomii społecznej i tworzenia przedsiębiorstw społecznych.

Wskaźnik: 3 uczelnie wyższe, które objęły patronatem wydarzenia z zakresu ekonomii społecznej (np. targi ekonomii społecznej) w 2017 r.

Rekomendacja VI

Cykliczne akcje informacyjne dotyczące stosowania klauzul społecznych przez JST

Ekspertyza w zakresie rekomendowanych działań i kierunków rozwoju podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych wskazuje na niewystarczające wykorzystywanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych oraz zwraca uwagę, że nieprzystępny sposób formułowania ofert przetargowych oraz opóźnienia w regulowaniu płatności mogą zniechęcać PS do aktywności i utrudniać efektywne prowadzenie działalności rynkowej.

22 czerwca 2016 r. Sejm uchwalił nowelizację ustawy Prawo zamówień publicznych, wymuszoną przez dyrektywy unijne. Jeden z poprawianych obszarów dotyczy klauzul społecznych⁹. **Art. 22** ustawy zawiera tzw. klauzulą zastrzeżoną, która pozwala zamawiającemu ograniczyć krąg podmiotów, które będą ubiegać się o zamówienie. Klauzula ta wyróżniała dotychczas podmioty zatrudniające niepełnosprawnych na poziomie 50%.

Od momentu wejścia w życie nowych przepisów zamawiający może zastrzec, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie zakłady pracy chronionej oraz inni wykonawcy, których działalność obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych, w szczególności:

1. osób niepełnosprawnych,
2. osób bezrobotnych,
3. osób pozbawionych wolności lub zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem,
4. osób z zaburzeniami psychicznymi,
5. osób bezdomnych,
6. osób, które uzyskały w RP status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą,
7. osób do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia, posiadających status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia,
8. osób będących członkami mniejszości znajdującej się w niekorzystnej sytuacji, w szczególności będących członkami mniejszości narodowych i etnicznych.

Przedstawiona wyżej lista nie jest listą zamkniętą. Minimalny procentowy wskaźnik zatrudnienia osób marginalizowanych określa zamawiający, przy czym nie może on spaść poniżej 30% zatrudnionych.

⁹ Zob. Klauzule społeczne w nowelizacji zamówień publicznych. Co zmienią?: <http://poradnik.ngo.pl/wiadomosc/1923294.html>.

Art. 29 ust. 4 (po nowelizacji) uwzględnia zmiany w klauzuli zatrudnieniowej, polegające na dodaniu listy „aspektów”, które mogą zostać wykorzystane przy opisie przedmiotu zamówienia. Doprecyzowane zostały też wyliczenia w tym ustępie:

„Zamawiający może określić w opisie przedmiotu zamówienia wymagania związane z realizacją zamówienia, które mogą obejmować aspekty gospodarcze, środowiskowe, społeczne, związane z innowacyjnością lub zatrudnieniem, w szczególności dotyczące zatrudnienia:

- 1) bezrobotnych w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- 2) młodocianych, o których mowa w przepisach prawa pracy, w celu przygotowania zawodowego;
- 3) osób niepełnosprawnych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- 4) innych osób niż określone w pkt 1, 2 lub 3, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2011 r. poz. 225 i 1211 oraz z 2015 r. poz. 1220 i 1567) lub we właściwych przepisach państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego”.

Zastosowanie klauzuli społecznej wymaga większego nakładu pracy i może wiązać się z koniecznością powtórzenia całego postępowania (w sytuacji, gdy w oparciu o klauzulę nie uda się wyłonić wykonawcy). Klauzule społeczne są wciąż mało znane i w niewielkim stopniu wypromowane, przez co nie każdy zamawiający (samorząd, instytucja publiczna) decyduje się na ich stosowanie.

Wskaźnik: 2 kampanie informacyjne w 2017 r.

Podsumowanie

W 2016 r. w województwie śląskim ukonstytuowała się sieć Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, obejmująca 6 podmiotów, do których zaliczają się wyodrębnione organizacyjnie i rachunkowo jednostki podmiotów lub partnerstwa/konsorcja podmiotów, realizujących usługi wsparcia ekonomii społecznej, nie działające dla osiągnięcia zysku lub przeznaczające zysk na działania OWES.

Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w województwie śląskim realizują projekty w ramach konkursu RPSL.09.03.01-IZ.01-24-013/15 i RPSL.09.03.01-IZ.01-24-044/15, Poddziałanie 9.3.1 Wsparcie sektora ekonomii społecznej – projekty konkursowe RPO WSL 2014-2020. W wyniku ich działalności wsparciem objęto 519 podmiotów ekonomii społecznej i utworzono 136 miejsc pracy (wg stanu na 31.10.2016 r.).

Sektor pozarządowy w regionie tworzy 10 910 organizacji pozarządowych, w tym 1 429 fundacji i 9 481 stowarzyszeń. W sferze ekonomii społecznej funkcjonuje 129 podmiotów reintegracyjnych, w tym: 20 Centrów Integracji Społecznej, 41 Klubów Integracji Społecznej, 13 Zakładów Aktywności Zawodowej, 55 Warsztatów Terapii Zajęciowej. Ponadto aktywnie działało co najmniej 91 spółdzielni socjalnych (przedsiębiorstw społecznych).

W 2017 r. rekomendowane jest:

- stworzenie projektu zmian w przepisach prawnych,
- organizacja spotkań z udziałem członków sieci OWES, Śląskiej Rady Podmiotów Reintegracyjnych, Śląskiej Kapituły Certyfikującej, Wojewódzkiego Zespołu ds. Ekonomii Społecznej,
- certyfikowanie PES w województwie śląskim,
- stworzenie projektu narzędzia badawczego na potrzeby ewaluacji OWES,
- objęcie patronatem wydarzeń z zakresu ekonomii społecznej przez uczelnie wyższe,
- organizacja kampanii informacyjnych z zakresu stosowania klauzul społecznych.